जात" इति रघुः। "रत्या च साशङ्कमनुप्रयात" इति कुमा० अनुष्ठाने, "शैलाधिपत्यं स्वयमन्वतिष्ठदिति" कुमा० सादृश्ये, "अनुगर्जितसन्दिग्धा" इति कुमा०। अनुगर्जितं गर्जनसदृशं प्रतिरूपगर्जितमित्यर्थः। अनुगताद्यर्थे नित्यसमासः। तथैव सोऽभूदन्वर्थो "राजा प्रकृतिरञ्जनादिति" रघुः। तत्र अन्वर्थः अनुगतोऽर्थो यस्येति प्रा०ब०वा अनित्यसमास उत्तरपदलोपो वा इति तत्र अनुगतार्थोपीति भेदः। एवमेव अनूप इत्यादावपि। उपासने च "अन्वासितमरुन्धत्येति" रघुः "पश्चादुपवेशनपूर्व्वकसेवायां धातोर्लक्षणायामनुद्योतकः। एवम् एतद्योगे वसतेः आधारस्य कर्म्मता अनुवसति ग्रामं देवदत्तः "मथुरामनूष्येति" सु०बो० क्रियासमभिव्याहृतस्यानुशब्दस्य तत्तत्क्रियासदृशतत्तत्क्रियायां लक्षणाद्योतकत्वं तत्र आद्यक्रियाश्रयस्य कर्मत्वम् यथा मातरमनुरोदितीत्यादौ मातृरोदनसदृशरोदनस्य बोधनेन प्रथमरोदनाश्रयस्य मातुः कर्मत्वमेवमन्यत्र। कर्मणि तिङाद्युक्ते तु प्रथमा।

अनुक त्रि० अनुकामयते अनु+कामतर्यर्थे कन्। कामुके "अनुकाभिकाभीकाः कमयितेति" पा० "वाचमनुकामात्मनोऽकुरुतेति" कौ० ब्रा०।

अनुकम् अव्य० अनुकामयते अनु-कम-क्विप्। वितर्के। चादेरादिकृतिगणत्वात् अस्य चादिगणे पाठः इति प्रौ०मनो०।

अनुकम्पक त्रि० अनुकम्पते दयते अनु-कम्प-ण्वुल्। दयाकारके। "सर्व्वभूतानुकम्पक" इति मनुः।

अनुकम्पन त्रि० अनु+कम्प-युच्। दयाशीले। "सर्वभूतानुकम्पन" इति रामा०। भावे ल्युट्। दयायां न०।

अनुकम्पा स्त्री अनु+कम्प-अङ्। दयायाम्, दयया हि दुःखहेतुकान्यकम्पं दृष्ट्वा तत्सदृशकम्पकरणात् दयायास्तथात्वम् अतएवानुकम्पधातोरनुरोदनवत् सकर्म्मकत्वम्। दया च परदुःखप्रहरणेच्छा अनुपूर्व्वककम्पतेस्तदर्थपरत्वमित्येके धात्वर्थगृहीतकर्म्मकत्वेन तत्राकर्म्मकत्वमिति भेदः। "तेषामेवानुकम्पार्थं प्रदेयं प्रीतिपूर्व्वकमिति" स्मृतिः। "भूतानुकम्पा तव चेदियं गौरिति" रघुः। किञ्चिन्नमने च।

अनुकम्प्य त्रि० अनुकम्पमर्हति अनुकम्प+यत्। तरस्विनि वेगवति। अनुकम्प्यते अर्हार्थे यत्। दयार्हे त्रि०। "दुहितरमनुकम्प्यामद्रिरादाय दोर्भ्यामिति" कुमा०।

अनुकरण न० सादृश्ये अनु+कृ-ल्युट्। सदृशक्रियादिकरणे। तच्च गुणक्रियावयवादिभिः सदृशीकरणम्। अनुक्रियतेऽनेनेति करणे ल्युट्। सदृशीकरणसाधने। यथा पटत्वांप्रभृतिशब्दाः अव्यक्तशब्दानुकरणानि। "अव्यक्तस्यानुकरणस्यात इतौ" इति पा०।

अनुकर्ष(ण) पु० अनुकृष्यते स्वसंबद्धेन चक्रेण अनु+कृष-घञ्। रथाधःस्थिते चक्रोपरि बद्धे काष्ठे। कर्त्तरि ल्यु। नान्तोऽप्युक्तार्थे। भावे ल्युट्। पूर्ववाक्योपात्तपदादेरुत्तरत्रान्वयार्थमाकर्षणे, आकर्षणमात्रे च न०।

अनुकल्प पु० कल्प्यते विधीयते इति कृप-णिच्-अच् कल्पो विहितः हीनः कल्पो मुख्यकल्पादधमः प्रा०स०। गौणकल्पे, प्रतिनिधौ। "एष वै प्रथमः कल्पः प्रदाने हव्यकव्ययोः। अनुकल्पस्त्वयं ज्ञेय" इति। "प्रभुः प्रथमकल्पस्य योऽनुकल्पेन वर्त्तते" इति च मनुः "समर्थः प्रथमे कल्पे योऽनुकल्पे प्रवर्त्तते" इति स्मृतिः। "भार्य्याः कार्य्याः सजातीयाः सर्व्वेषां श्रेयसः स्मृतिमुख्यः कल्पस्ततोऽनुकल्पास्तु चतस्रो ब्राह्मणस्येत्यादि" पैठीनसि स्मृतिः। अनुकल्पस्य मुख्यद्रव्याभावे मुख्यसदृशद्रव्यान्तरादि प्रतिनिधिरूपम्। यथा "यवाद्यभावे गोधूमाः मध्वाद्यभावे गुडादयः। एवं उपवासासामर्थ्ये नक्तं "हविष्यान्नादि स्मृतिपूर्व्वं वेदितव्यम्। अनुगतं कल्पं वेदाङ्गभेदम् अत्या०स०। कल्पानुगते ग्रन्थे अनुकल्पप्रतिपादकग्रन्थे च तद्वेत्तरि उक्थादि०ठक्॥ आनुकल्पिकः अनुकल्पग्रन्थवेत्तरि त्रि०।

अनुकाम पु० अनुरूपः कामः प्रा०स०। योग्याभिलाषे। सदृशं कामस्य सादृश्यार्थे कामम्मनतिक्रम्य यथार्थे वा अव्ययी०। कामसादृश्ये यथाकामे च अव्य०। अनुकामं तर्पयेथामिति ऋ० १,१७,१, "अनुकामं परा दा इति" ऋ०८,४८,८, "अनुकामं यथाकाममिति" भा०। अनुकामयते अनु+काम-अच्। अतिकामुके त्रि०।

अनुकामीन त्रि० कामस्य अभिलाषस्य सदृशमनुकामं सादृश्येऽव्ययी० ततः गच्छतीत्यर्थे ख। यथेष्टगमनशीले। "अनुकामीनतां त्यजेति" भट्टिः। [विवरणमनुकरणशब्दे द्रष्टव्यम्

अनुकार पु० अनु-कृ-घञ्। गुणक्रियादिभिः सदृशीकरणे।

अनुकारिन् त्रि० अनुकरोति अनु+कृ-णिनि स्त्रियां ङीप्। गुणक्रियादिभिः सदृशीकारके। "अनुकारिणि पूर्व्वेषां युक्तरूपमिदं तव" इति रामा०।

अनुकार्य्य अनुक्रियतेऽसौ अनु+कृ-कर्म्मणि अर्हार्थे वा ण्यत्। अनुकरणीये सदृशीकरणार्हे पश्चात्करणीये च। "यः पश्चात् पूर्व्वकार्य्याणि कुर्य्यादैश्वर्य्यमोहितः पूर्व्वं चैवानुकार्य्याणीति" रामा०।

अनुकाल अव्य० कालस्य योग्यम् यथार्थे अव्ययी०। काल-